

Секція: Міжнародна економіка

ТРИБУНСЬКА ДАРИНА АНДРІЇВНА

студентка кафедри міжнародних економічних відносин

Одеського національного економічного університету

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКСПОРТНО-КРЕДИТНИХ АГЕНТСТВ

Постановка проблеми. Розвиток експортно-кредитних агентств (ЕКА) є визначальною рисою інтернаціоналізації сучасної міжнародної економіки. Експортно-кредитне агентство являє собою фінансовий інститут, який надає підтримку вітчизняному експорту для забезпечення високої конкурентоспроможності національних компаній на світовому ринку, що дозволить їм досягати успіхів у гострій конкурентній боротьбі та отримувати вигідні для країни замовлення. Тому діяльність експортно-кредитного агентства як інструмента державної підтримки страхування та кредитування експорту має бути, в першу чергу, ефективною та спрямованою на посилення позицій держави у світовій торгівлі. Оцінка ефективності діяльності експортно-кредитного агентства повинна бути всеохоплюючою та давати можливість розробити подальшу ефективну стратегію розвитку ЕКА на базі отриманих результатів. Отже, виникає потреба у визначенні методики оцінки ефективності діяльності експортно-кредитних агентств, яка змогла б стати основою повноцінного аналізу функціонування ЕКА.

Аналіз останніх досліджень й публікацій. Найбільш ґрунтовні теоретичні напрацювання щодо формування методики оцінки ефективності діяльності експортно-кредитних агентств належать таким іноземним науковцям як Рагувір Сінгх Райпурохіт, Вільям Дельфос, Карел Янда, Люсія Псенікова, Єва Міхалікова, Ердал Ялчин, Габріель Фельбермайр тощо. Зокрема, Ердал Ялчин разом з Габріелем Фельбермайром сформуливали основні напрямки оцінки ефективності функціонування експортно-кредитного агентства в вигляді впливу діяльності ЕКА на обсяги експорту даної країни [1, с. 20-22]. Таким чином, аналіз теоретичних напрацювань

іноземних фахівців показує, що не існує єдиного підходу до визначення ефективності діяльності експортно-кредитних агентств та його оцінки. Відсутня загальноприйнята методика оцінки ЕКА й серед вітчизняних дослідників.

Метою статті є аналіз існуючих методичних підходів до оцінки ефективності діяльності експортно-кредитних агентств та визначення повноцінного методу, що зможе оцінити ЕКА з різних аспектів його діяльності.

Основні результати дослідження. Визначення експортно-кредитного агентства як суб'єкта оцінки ефективності ускладнюється певними особливостями їх функціонування як організацій. Експортно-кредитне агентство є складною та багатогранною організацією внаслідок розвитку сучасної світової економіки, що зумовлює необхідність проведення систематизованої та багаторівневої оцінки ефективності його реалізації.

Враховуючи особливість функціонування експортно-кредитних агентств, вважаємо необхідним при оцінці ефективності функціонування ЕКА відштовхуватись від мети їх створення, а саме, реалізації державної політики підтримки експорту шляхом здійснення страхування експортних політичних і комерційних ризиків та надання гарантій з метою забезпечення конкурентоспроможних умов просування продукції (послуг) національних фірм на міжнародні ринки [3, с. 1]. Ефективне виконання поставлених цілей перед ЕКА має прямо пропорційну залежність від рівня ефективності роботи агентства як фінансового інституту.

Зважаючи на вищесказане, пропонуємо розділити оцінку ефективності діяльності ЕКА на визначення внутрішньої та зовнішньої ефективності. Внутрішня ефективність експортно-кредитного агентства являє собою комплексний аналіз показників діяльності експортно-кредитного агентства як фінансового інституту. Проведення аналізу внутрішньої ефективності діяльності агентства необхідне для визначення найбільш раціональних способів використання ресурсів й формування структури коштів агентства.

Крім того, оцінка внутрішньої ефективності може виступати як інструмент прогнозування окремих показників експортно-кредитного агентства та фінансової діяльності в цілому. В свою чергу, він включає в себе декілька етапів (табл. 1).

Таблиця 1.1

Етапи аналізу показників діяльності експортно-кредитного агентства

Аналіз фінансового стану ЕКА	Сукупні активи
	Загальний коефіцієнт зобов'язань
	Коефіцієнт долі зобов'язань в сукупних активах
Аналіз зобов'язань та статутного капіталу	Рівень статутного капіталу (випущений і сплачений капітал)
	Частка позикових коштів
Аналіз ресурсів ЕКА	Рівень статутного капіталу (випущений і сплачений капітал)
	Резерви
	Сума резервів та статутного капіталу
	Позикові кошти ЕКА
Аналіз рентабельності ЕКА	Рівень прибутку після сплати податків
	Відношення прибутку до активів
	Відношення чистого прибутку до резервів
	Відношення чистого прибутку до статутного капіталу
	Відношення чистого прибутку до оплаченого капіталу + резерви

Джерело: за даними [2, с. 2-5]

Оцінка зовнішньої ефективності являє собою аналіз впливу діяльності експортно-кредитного агентства на обсяги експорту даної країни.

Метою оцінки зовнішньої ефективності ЕКА є:

- а) дослідити, як страхові гарантії, видані експортним кредитним агентством національним компаніям, впливають на загальний обсяг експорту країни;
- б) з'ясувати, чи мають експортні гарантії, видані ЕКА певної країни, статистично значущий позитивний вплив на експорт цієї країни за певний період часу;
- в) виміряти силу такого ефекту для різних видів страхових гарантій.

Для досягнення цілей відносно оцінки впливу діяльності ЕКА на рівень експорту країни буде доцільно провести регресійний аналіз методу найменших квадратів на основі гравітаційної моделі міжнародної торгівлі.

Гравітаційна модель міжнародної торгівлі була розроблена Дж. Тінбергеном в 1962 році. Така модель дозволяє оцінити, як експорт з певної

країни до її торгових партнерів залежить від таких факторів, як економічний розмір торгового партнера, категорії ризику партнера, рівень гарантій виданих ЕКА для підтримки експорту в країну торгового партнера [4].

Гравітаційна модель міжнародної торгівлі передбачає, що торгові потоки між двома країнами прямо пропорційно залежать від розміру економіки (ВВП) цих країн та обернено пропорційно від рівня опору між ними. У цьому контексті «рівень опору» можна виразити такими факторами, як відстань між країнами, політичні ризики кожної країни (приховані витрати на отримання інформації), населення цих країн і т.д. Експортні гарантії передбачається використовувати в якості інструменту оцінки, що зменшує опір [1, с. 10-15].

Отже, для оцінки зовнішньої ефективності варто використати наступні рівняння, побудовані на основі гравітаційної моделі зовнішньої торгівлі:

$$\ln(\text{Exports}) = \beta_0 + \beta_1 * \ln(\text{guarantees}) + \beta_2 * \ln(\text{gdp}) + \beta_3 * \ln(\text{dist}) + \beta_4 * \ln(\text{pop}) + \sum \delta_i * \text{Year} + e \quad (1)$$

$$\ln(\text{Exports}) = \beta_0 + \beta_1 * \ln(\text{guarantees}) + \beta_2 * \ln(\text{gdp}) + \beta_3 * \ln(\text{dist}) + \beta_4 * \ln(\text{pop}) + \beta_5 * \ln(\text{risk}) + \sum \delta_i * \text{Year} + e \quad (2)$$

$$\ln(\text{Exports}) = \beta_0 + \beta_1 * \ln(\text{LTguarantees}) + \beta_2 * \ln(\text{gdp}) + \beta_3 * \ln(\text{dist}) + \beta_4 * \ln(\text{pop}) + \beta_5 * \ln(\text{risk}) + \sum \delta_i * \text{Year} + e \quad (3)$$

$$\ln(\text{Exports}) = \beta_0 + \beta_1 * \ln(\text{STguarantees}) + \beta_2 * \ln(\text{gdp}) + \beta_3 * \ln(\text{dist}) + \beta_4 * \ln(\text{pop}) + \beta_5 * \ln(\text{risk}) + \sum \delta_i * \text{Year} + e \quad (4),$$

де:

- a) $\ln(\text{STguarantees})$ являє собою суму короткострокових гарантій, виданих ЕКН для конкретної країни в конкретний рік;
- б) $\ln(\text{LTguarantees})$ являє собою суму довгострокових гарантій, виданих ЕКН для конкретної країни в конкретний рік;
- в) $\ln(\text{guarantees})$ є загальною сумою гарантій (короткострокові й довгострокові), випущених ЕКА для конкретної країни в конкретний рік;
- г) $\ln(\text{gdp})$ - логарифм реального ВВП країни-імпортера в даному році. У рівнянні гравітаційної моделі ця змінна використовується в якості проксі

для розміру ринку в країні-імпортері. Очікується, що чим більше країна-імпортер, тим вище його експортний попит.

д) $\ln(dist)$ - логарифм відстані між даною країною та країною-імпортером, виражена в кілометрах. У гравітаційній моделі ця змінна використовується в якості **проксі** для транспортних витрат, які, як очікується, будуть збільшуватися з ростом відстані між експортером і імпортером.

е) $\ln(pop)$ – логарифм кількості населення країни-імпортера в даному році. Прийнято вважати, що якщо населення зростає в тій чи іншій країні, то попит на експортні товари там також буде збільшуватися.

є) $\ln(risk)$ є логарифмом категорії політичних ризиків країни-імпортера, визначених ОЕСР. ОЕСР класифікує країни за рівнем ризику на 8 категорій (категорія 0 для країн з найнижчим рівнем ризику і категорія 8 для країн з найвищим ризиком). Згідно з Дж. Тінбергеном [3, с. 4], політичний ризик створює сильну перешкоду для міжнародної торгівлі між країнами, оскільки являє собою додаткову вартість транзакції [5, с. 21].

ж) $Year$ - фіктивна змінна для врахування річну характеристику ефекту діяльності експортно-кредитного агентства на рівень експорту в країні.

Рівняння регресії (1) допоможе оцінити вплив експортних гарантій ЕКА на експорт країни враховуючи ВВП імпортера, чисельність його населення і відстань між даною країною та імпортером. Проте враховуючи, що рівень страхування експорту в певну країну пов'язаний з політичними та комерційними ризиками, то врахування категорії ризику країни-імпортера, наведене в рівнянні (2), допоможе якісніше оцінити вплив експортних гарантій, наданих експортно-кредитним агентством.

Незважаючи на відмінності організації експортно-кредитних агентств в різних країнах, найпоширенішими продуктами, що надається ними, є короткострокові гарантії (строком до двох років) та середньо- та довгострокові гарантії, що надаються строком від 2 років й більше.

За допомогою рівнянь (3) та (4) буде оцінено вплив експортних гарантій, виданих ЕКА, в залежності від їх виду, тобто, з'ясовано, надання яких

гарантій є найбільш ефективним з точки зору збільшення загальних обсягів експорту в певній країні.

Змінні $\ln(STguarantees)$, $\ln(LTguarantees)$, $\ln(guarantees)$ мають вирішальне значення для оцінки зовнішньої ефективності експортно-кредитного агентства, тому що її головною метою є вивчення питання, чи поліпшують гарантії, видані експортно-кредитним агентством певної країни її експорт. Як очікується, ці змінні будуть значними і матимуть позитивний коефіцієнт у всіх випадках, тобто матимуть вплив на збільшення загальних обсягів експорту.

Змінні $\ln(gdp)$, $\ln(dist)$, $\ln(pop)$, $\ln(risk)$, $Year$ вважаються допоміжними та застосовуються для визначення взаємозв'язку між гарантіями експортно-кредитного агентства та рівнем експорту певної країни.

Результати, отримані після проведення оцінки зовнішньої та внутрішньої ефективності функціонування експортно-кредитного агентства варто використати для визначення ефективності існуючої стратегії діяльності ЕКА, діагностування її сильних та слабких сторін й формування подальших напрямків вдосконалення діяльності експортно-кредитних агентств в залежності від цілей держави.

Висновки. Враховуючи багатогранність функцій експортно-кредитного агентства як фінансового інституту, ефективність його діяльності має бути оцінена з врахуванням основної мети його створення як інструменту державної підтримки експорту. Тому, оцінка ефективності діяльності ЕКА має враховувати як зовнішню, так й внутрішню оцінку функціонування агентств. Внутрішня оцінка ефективності спрямована на визначення найбільш раціональних способів використання ресурсів ЕКА та прогнозування його діяльності в цілому. Оцінка зовнішньої ефективності необхідна для аналізу впливу діяльності експортно-кредитного агентства на обсяги експорту даної країни. Результати, отримані завдяки запропонованій оцінці ефективності, допоможуть врахувати слабкі та сильні сторони діяльності експортно-кредитного агентства, виявлені під час аналізу, та

створити на їх базі ефективну стратегію розвитку експортно-кредитного агентства, що відповідатиме цілям зовнішньоекономічної політики держави.

Література:

1. Gabriel J. Felbermayr Export Credit Guarantees and Export Performance: An Empirical Analysis for Germany [Electronic resource] / Gabriel J. Felbermayr, Erdal Yalcin // Ifo Working Papers. – Electronic data. – [Munich : Ifo Institute, 2011]. - № 116. — Mode of access: old-hha.asb.dk/nat/philipp/iei/2012/Yalcin.pdf (viewed on October 29, 2016). – Title from the screen.
2. Raghuvver Ingh Rajpurohit Balraj. Financial comparison of export credit agencies (ECAs) [Electronic resource] / Balraj Raghuvver Ingh Rajpurohit // Export import banks of India, China, USA, Russia, South Africa and Australia. – Electronic data. – [Mumbai : Journal of Indian Research, 2014]. – Mode of access: mujournal.mewaruniversity.in/JIR%202-3/10.pdf (viewed on October 29, 2016). – Title from the screen.
3. Сидяченко В. Впровадження фінансових інструментів розвитку експорту в Україні із врахуванням досвіду діяльності Корпорації страхування експортного кредитування Польщі [Електронний ресурс] / В. Сидяченко. – Електронні дані. – Режим доступу: www.ukraine-poland.com/u/publicystyka/publicystyka.php?id=939 (дата звернення 29.10.2016 р.). – Назва з екрану.
4. Насадюк І.Б. Гравітаційна модель міжнародних економічних відносин України [Електронний ресурс] / І. Б. Насадюк // Вісник соціально-економічних досліджень. – Електронні дані. - [Одеса : ОНЕУ, 2012]. — Режим доступу: http://vsed.oneu.edu.ua/files/full/1_44_2012/94-99.pdf (дата звернення 30.10.2016 р.). – Назва з екрану.
5. Psenakova Lucia. The Performance of Export Credit Agencies in European Post-Communist Countries / Lucia Psenakova, Karel Janda Ing. // Institute of Economic Studies. – Prague : Charles University in Prague, 2014. – 67 p.